

Іванова Наталя Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент,

Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

Донецький національний університет економіки та торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського

Иванова Наталья Сергеевна

кандидат экономических наук, доцент,

Кафедра маркетинга, менеджмента и публичного администрирования

Донецкий национальный университет экономики и торговли

имени Михаила Туган-Барановского

Ivanova Natalia

PhD (Economics), Associate Professor,

Department of Marketing, Management and Public Administration

Donetsk National University of Economics and Trade

named after Mykhailo Tugan-Baranovsky

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ РАНЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ ЗАГРОЗ

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНА ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ РАННЕГО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И РЕАГИРОВАНИЯ УГРОЗ

ENSURING OF THE ECONOMIC SAFETY OF THE REGION THROUGH THE EARLY WARNING AND RESPONSE THREATS

Анотація. У статті розглянуто можливість забезпечення регіональної економічної безпеки через розробку та впровадження системи раннього попередження та реагування на загрози. Теоретичною базою дослідження виступають досягнення зарубіжних та вітчизняних науковців з проблематики регіональної економічної безпеки та її загроз, розробки та реалізації системи раннього попередження та реагування загроз (ризиків).

Для вивчення і систематизації елементів системи раннього попередження та реагування загроз регіональної економічної безпеки застосовувалися методи теоретичного узагальнення. В процесі теоретичного дослідження можливості забезпечення регіональної економічної безпеки через формування системи раннього попередження та реагування загроз було використано наступні методи: системний підхід, структурно-логічний аналіз, метод аналізу та синтезу, прийому логічного узагальнення.

В результаті проведеного наукового дослідження визначено завдання системи раннього попередження та реагування і етапи її реалізації. Отримані результати представлені у вигляді структурно-логічної схеми. Зазначено групи загроз економічної безпеки регіону та акцентовано на важливість вибору індикаторів для кожної із них. Доведено об'єктивну необхідність запровадження системи раннього попередження та реагування на рівні регіонів для забезпечення їхньої економічної безпеки.

Ключові слова: регіональна економічна безпека, система раннього попередження та реагування, загрози, антикризове управління.

Аннотация. В статье рассмотрена возможность обеспечения региональной экономической безопасности путем разработки и внедрения системы раннего предупреждения и реагирования на угрозы. Теоретической базой исследования выступают достижения зарубежных и отечественных ученых по проблематике региональной экономической безопасности и ее угроз, разработки и реализации системы раннего предупреждения и реагирования угроз (рисков).

Для изучения и систематизации элементов системы раннего предупреждения и реагирования угроз региональной экономической безопасности применялись методы теоретического обобщения. В процессе теоретического исследования возможности обеспечения региональной экономической безопасности через формирование системы раннего пред-

упреждения и реагирования угроз были использованы следующие методы: системный подход, структурно-логический анализ, метод анализа и синтеза, приемы логического обобщения.

В результате проведенного научного исследования определены задачи системы раннего предупреждения и реагирования, этапы ее реализации. Полученные результаты представлены в виде структурно-логической схемы. Указано группы угроз экономической безопасности региона и акцентировано важность выбора индикаторов для каждой из них. Доказано объективную необходимость внедрения системы раннего предупреждения и реагирования на уровне регионов для обеспечения их экономической безопасности.

Ключевые слова: региональная экономическая безопасность, система раннего предупреждения и реагирования, угрозы, антикризисное управление.

Summary. The possibility of providing of regional economic safety through the development and implementation of a system of early warning and response to threats is considered in the article. The theoretical basis of the research is the achievement of foreign and domestic scientists on the issues of regional economic safety and its threats, the development and implementation of the system of early warning and response to threats (risks).

Methods of theoretical generalization were used for studying and systematization of elements of the system of early warning and response to threats to regional economic safety. In the process of theoretical study of the possibility of providing regional economic safety through the formation of a system of early warning and response of threats the following methods were used: systematic approach, structural and logical analysis, method of analysis and synthesis, techniques of logical generalization.

As a result of the scientific research the tasks of the system the early warning and response and the stages of its implementation were identified. The obtained results are presented in the form of a structural-logical scheme. The groups of threats to the region's economic safety are identified and it is focused on the importance of selecting indicators for each of them. The objective necessity of introducing a system of prevention and response at the regional level for ensuring of their economic safety is proved.

Key words: regional economic safety, the system of early warning and response, threats, anti-crisis management.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Економічний розвиток регіонів є основою забезпечення економічної безпеки держави, особливо це набуває актуальності в умовах децентралізації управління. Ефективне управління регіональною економічною безпекою можливе через систему раннього виявлення та попередження загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами регіональної економічної безпеки займалися такі науковці як В. М. Геець [1], Б. А. Карпінський [2], О. М. Головченко [3], С. П. Стеценко [4], Г. О. Сукрушева [5] та інші. Дослідженням загроз економічної безпеки регіону присвячені праці таких вчених як Т. Є. Воронкова [6], І. В. Заблудська [7], О. М. Дюжілова [8] та інші. Незважаючи на значний внесок науковців з проблематики регіональної економічної безпеки залишається невирішеною проблема розробки та впровадження системи превентивних заходів уникнення загроз.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є теоретичне дослідження можливості забезпечення регіональної економічної безпеки через формування системи раннього попередження та реагування загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кризові явища соціально-економічних систем різних рівнів набувають все більших темпів, характеризуються системністю та важкопередбачуваністю. Причиною

можна назвати відсутність ефективної системи антикризового управління як на рівні підприємств, так і на рівні регіонів і країни взагалі, що несе загрозу для національної економічної безпеки. На даний час вищі ланки управління регіонами країни не мають чітко структурованої системи індикаторів попередження кризи соціально-економічного розвитку регіонів, а тому збільшується ризик настання кризових явищ. Важливість та необхідність забезпечення позитивної динаміки соціально-економічного розвитку регіонів як запоруки економічної безпеки держави вимагає дослідження існуючих індикаторів соціально-економічного розвитку, визначення серед них ключових та створення ієрархічної системи індикаторів попередження кризових явищ соціально-економічного розвитку регіонів

Низька дослідників характеризують економічну безпеку з позицій необхідності забезпечення стійкості економічної системи до впливу загроз.

Група авторів [9] акцентують увагу на тому, що забезпечення економічної безпеки економіки України в сучасних умовах ґрунтується на ситуативному реагуванні на загрози, що вже виникли.

Необхідність формування ефективної системи управління економічною безпекою регіону вимагає впровадження превентивних напрямів через створення системи індикаторів попередження кризи соціально-економічного розвитку регіонів України.

Система раннього попередження та реагування на загрози регіональної економічної безпеки відноситься до проактивного менеджменту, адже впровадження системи передбачає застосування превентивних методів для упередження загроз.

Система раннього попередження та реагування — це особлива інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики та шанси, які можуть насуватися на підприємство як з боку зовнішнього, так і внутрішнього середовища [10].

Система раннього попередження та реагування являє собою сукупність відповідних показників, інформаційних фільтрів, за допомогою яких вибирається необхідна і достатня інформація для прийняття управлінських рішень та здійснення бізнес-процесів.

Завданням системи раннього попередження та реагування загроз економічної безпеки регіону є:

- Ідентифікація загроз регіональної економічної безпеки;
- Контроль за відповідними критеріями індикаторів рівня регіональної економічної безпеки;
- Ідентифікація загрози настання кризи економічної безпеки регіону;
- Розробка та впровадження превентивних заходів на упередження кризового стану економічної безпеки регіону.

Виходячи із представлених завдань систему раннього попередження та реагування на загрози економічної безпеки можна представити наступним чином (рис. 1).

Для ефективного регіонального управління системі раннього попередження та реагування на загрози економічної безпеки регіону необхідно впроваджувати на вже етапі планування та контролю.

Складним і важливим при формуванні ефективної системи раннього попередження та реагування є вибір індикаторів раннього попередження. В результаті попередніх теоретичних досліджень нами було визначено наступні групи загроз регіональної економічної безпеки: руйнування промислового потенціалу, втрата ринків збуту, втрата конкурентоспроможності та конкурентних переваг, зниження фінансової ліквідності, погіршення фінансового стану, міграція, погіршення рівня життя, зростання економічних злочинів, низький рівень правової безпеки, зміни гарантій економічної діяльності, політична нестабільність, погіршення стану природного середовища. Для кожної із груп необхідно визначити індикатори, за якими суб'єкт управління регіональною економічною безпекою мав би можливість передбачити та попередити можливі загрози.

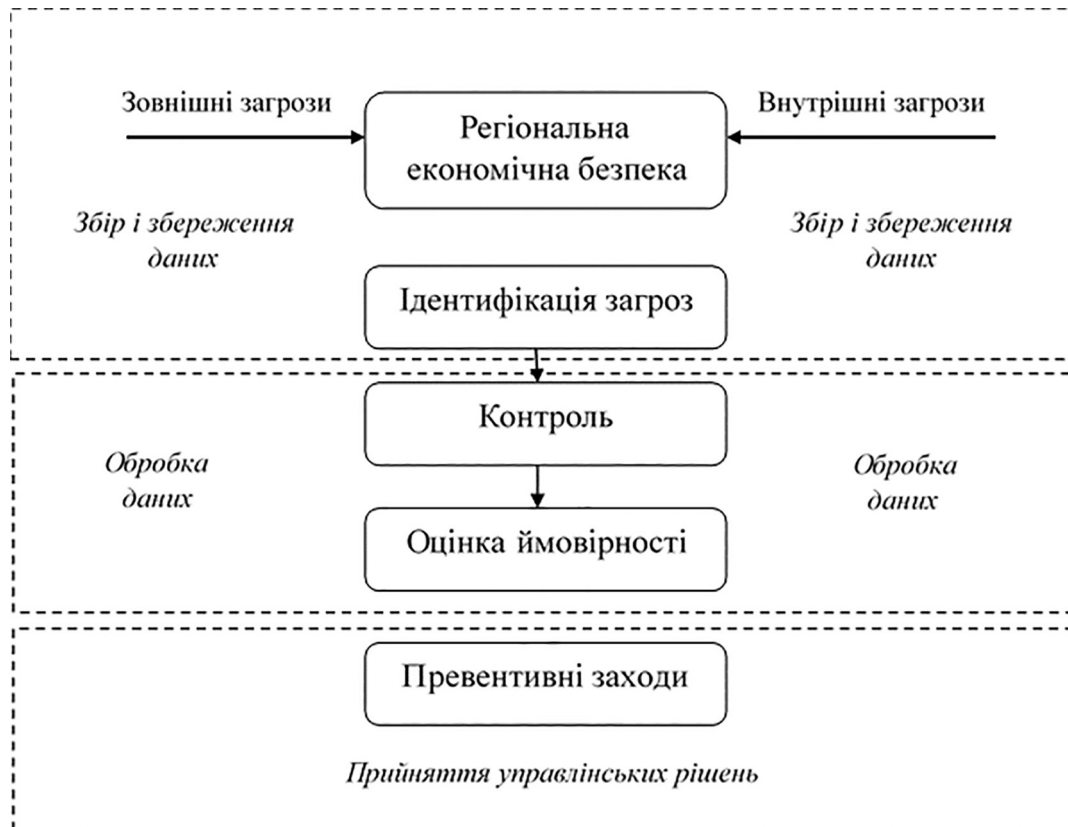

Рис. 1. Система раннього попередження та реагування на загрози регіональної економічної безпеки (розробка автора)

Нами пропонується розглядати динаміку кожного індикатору не окремо один від одного, а в сукупності. Для цього необхідно розробити моделі оцінки інтегрального показника (індикатора) для кожної групи загроз окремо за допомогою дискримінантного аналізу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В результаті проведеного теоретичного дослідження щодо можливості забезпечення регіональної економічної безпеки через формування системи раннього попередження та реагування загроз побудовано структурно-логічну схему системи раннього попередження та реагування на загрози регіональної економічної безпеки. Запро-

понована схема містить завдання та етапи раннього попередження та реагування на загрози.

Окрім цього виділено групи загроз регіональної економічної безпеки, для кожної з яких необхідно визначити індикатори, їх одиниці виміру та моделі оцінки, що є і напрямком подальших досліджень за даною проблематикою.

Отже, розробка та реалізація системи раннього попередження та реагування загроз дозволить забезпечити економічну безпеку регіонів в умовах мінливості соціально-економічних явищ, своєчасно (на ранньому етапі) виявляти загрози, ліквідувати або зменшувати їх наслідки.

Література

1. Моделирование экономической безопасности: держава, регион, предприятие: монография / [Геець В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. — Харків: ІНЖЕК, 2006. — 240 с.
2. Карпінський Б.А. Індикатори фінансової безпеки в контексті збалансованості фінансової системи держави / Б.А. Карпінський // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. — Львів, 2008. — Вип. 18.2. — С. 131–145.
3. Головченко О.М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О.М. Головченко. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2008. — 399 с.
4. Стеценко С.П. Теоретичні аспекти дослідження економічної безпеки регіону на основі соціально-економічного моніторингу / С.П. Стеценко // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 23. — С. 121–123. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_23_28.
5. Сукрушева Г.О. Теоретичні аспекти поняття «економічна безпека регіону» / Г.О. Сукрушева // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2015. — № 3. — С. 231–238. Головченко О.М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О.М. Головченко. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2008. — 399 с.
6. Воронкова Т.Є. Економічна безпека регіону в системі ієрархії економічної безпеки [Текст] / Т.Є. Воронкова // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 20 листопада 2014 року / за заг. ред. О.В. Прокопенко. — Суми: СумДУ, 2014. — С. 63–65.
7. Заблудська І.В. Збалансований розвиток регіону як передумова його економічної безпеки / Заблудська І.В. // Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту імені Володимира Даля. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля. — 2011. — № 7. — С. 146–159.
8. Dyuzhilova O.M., Methodology of Risk Analysis and Regional Economic Security Threats / O.M. Dyuzhilova, I. V. Vyakina // Asian Social Science — 2015. — Vol. 11. — No. 20. — pp. 74–81.
9. Варналій З.С. Механізм попередження загроз економічній безпеці України / З.С. Варналій, С.В. Онищенко, О.А. Маслій // Економічний часопис-XXI. — 2016. — № 159. — С. 20–25. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2016_159_5
10. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник. / О.О. Терещенко. — К.: КНЕУ, 2004. — 412 с.

References

1. Heiets V. M., Kyzym M. O., Klebanova T. S. & Cherniak O. I. (2006) Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [Modeling of economic security: state, region, enterprise] Kharkiv: INZhEK — 240. [in Ukrainian].
2. Karpinskyi, B.A. (2008) Indykatory finansovoyi bezpeky v konteksti zbalansovanosti finansovoyi systemy derzhavy [Indicators of financial security in the context of balancing the financial system]. Naukovyy visnyk Polissya — Scientific bulletin Polissya, vol. 18.2, pp. 131–145. [in Ukrainian].

3. Holovchenko, O.M. (2008), *Ekonomichna bezpeka rehionu v harantuvannia stabil'nosti natsional'noi ekonomiky: monohrafiia* [Economic security of the region as a guarantee of stability of the national economy: a monograph], Bukaiev Vadym Viktorovych, Odesa, Ukraine. [in Ukrainian].
4. Stetsenko S. P. (2013) *Teoretychni aspekty doslidzhennya ekonomichnoyi bezpeky rehionu na osnovi sotsial'no-ekonomichnoho monitorynhu* [Theoretical aspects of the study of the economic security of the region on the basis of socio-economic monitoring], *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol.23, pp. 121–123. [in Ukrainian].
5. Sukrusheva H. O. (2015) *Teoretychni aspekty poniattia «ekonomichna bezpeka rehionu»* [The theoretical aspects of the concept of «economic security of the region». *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo* — Foreign trade, economics, finance, law, vol. 3, pp. 231–238. [in Ukrainian].
6. Voronkova, T.E. (2014) *Ekonomichna bezpeka rehionu v systemi iierarkhii ekonomichnoi bezpeky* [The economic security of the region in a hierarchy of economic security]. *Proceedings from MIIM '14: IV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Ekonomika ta menedzhment: perspektyvy rozvytku»* — The Four International Scientific and Practical Conference «Economics and management: development perspectives». (pp. 63–65). Sumy: SumDU. [in Ukrainian].
7. Zablodska I. V. (2011) *Zbalansovanyi rozvytok rehionu yak peredumova yoho ekonomichnoi bezpeky* [Balanced regional development as a precondition for its economic security]. *Visnik of the Volodymyr Dahl East Ukrainian national university*, vol.11, pp. 146–159. [in Ukrainian].
8. Olga M. Dyuzhilova, Irina V. Vyakina (2015) *Methodology of Risk Analysis and Regional Economic Security Threats*. *Asian Social Science*; Vol. 11, No. 20. — pp. 74–81.
9. Varnaliy, Z., Onishchenko, S., & Masliy, A. (2016), «Threat prevention mechanisms of Ukraine's economic security», *Economic Annals-XXI*, vol. 159(5–6), pp. 20–24. [in Ukrainian].
10. Tereschenko, O.O. (2004), *Finansova sanatsiia ta bankrutstvo pidpriemstva* [Financial reorganization and bankruptcy], KNEU, Kyiv [in Ukrainian].